

Eendenhouderij in beweging

F. E. de Buissonjé, onderzoeker eendenhouderij

Deze relatief kleine sector is onderhevig aan grote veranderingen. Vooral de overgang van de traditionele buitenhouderij van eenden naar stalhuisvesting heeft ingrijpende gevolgen. De export-gerichte sector heeft daarnaast te maken met heftige concurrentie op de voornaamste export-markt, te weten Duitsland. Door quotering van de produktie poogt men het aanbod af te stemmen op de vraag. Mede hierdoor zijn de uitbetalingsprijzen de afgelopen jaren stabiel gebleven. Voor de consument wordt "kwaliteit" steeds belangrijker en hieronder vallen niet alleen aspecten als micro-biologische kwaliteit en vlees/vet-verhouding, maar in toenemende mate ook de diervriendelijkheid van de eendenhouderij. Het Praktijkonderzoek levert een bijdrage aan dit verandingsproces door technische en economische aspecten van stalhuisvesting te onderzoeken in relatie tot milieu-, kwaliteits- en welzijnsaspecten.

Voornaamste veranderingen van buitenaf

In 1998 moeten grote aantallen eenden in stallen worden gehuisvest. Dit is het gevolg van de Meststoffenwet die strenge eisen stelt aan de fosfaatbemesting van landbouwgrond. Achtergrond hierbij is de belasting van grond- en oppervlaktewater met nitraat en fosfaat in gebieden met veel eendenbedrijven (met name de Noord-Veluwe). Op dit moment wordt meer dan de helft van alle eenden reeds in stallen gehouden.

Bij de invulling van de Gezondheids- en Welzijnswet wordt wellicht in 1996 het snavelkappen van eenden verboden. Voor eendenhouders met roosterstallen zal noodgedwongen een overgangstermijn gelden van naar verwachting 10 á 15 jaar. Dit betekent dat in de toekomst eenden bij een relatief lage bezettingsgraad en op strooisel moeten worden gehuisvest, om het optreden van verentrekkerij zoveel mogelijk te beperken. Overigens is uit gedragsonderzoek van PP gebleken dat verentrekkerij het enige abnormale gedrag was dat bij Peking-eenden werd waargenomen.

In landen als Frankrijk en Duitsland, waar

veel meer eendenvlees wordt gegeten dan in Nederland, worden sinds de 80-er jaren veel Barbarie- of Muskus-eenden geproduceerd. Deze eendensoort leent zich namelijk zowel voor de produktie van verse delen (woerden) als voor produktie van panklare diepvrieseenden (eenden).

In Nederland worden alleen Peking-eenden geproduceerd en voornamelijk als panklare diepvrieseend geëxporteerd. De binnenlandse consumptie is goed voor ongeveer 10 - 15 procent van de totale produktie. Als de Nederlandse eendensector zou overschakelen op de produktie van Barbarie-eenden zou dit enorme investeringen vragen van de hele sector en met name van de slachterijen. Daarbij komt dat de houderij van Barbarie-eenden in vergelijking met de houderij van Peking-eenden dieronvriendelijk is: stalhuisvesting van Barbarie-eenden lijkt alleen mogelijk bij toepassing van snavelkappen en sporen knippen, omdat deze relatief agressieve dieren elkaar anders lelijk kunnen beschadigen. Overigens wordt in Nederland geen onderzoek uitgevoerd m.b.t. de houderij van Barbarie-eenden.

Voornaamste veranderingen binnen de sector

Van oudsher werden eendenbedrijven voornamelijk aangetroffen op de Noord-Veluwe. De verplichting om de eenden per 1998 in stallen te huisvesten heeft tot gevolg dat eendenhouders, die niet van zins of bij machte zijn om te investeren in nieuwe stallen, ermee stoppen. Dit geldt ook voor bedrijven die er niet in slagen een voldoende groot aantal eenden te mogen houden (op basis van de op gemeentelijk niveau genormeerde uitstoot van geur en/of ammoniak). Dit betekent dat de eendenhouderij zich deels verplaatst van het oorspronkelijke concentratie-gebied naar provincies met een lagere veebezetting zoals Flevoland.

Er is een aanzienlijke groei van het aantal bedrijven, veelal akkerbouwbedrijven, met eenden als tweede tak. Een bedrijf met voldoende grond om de eendenmest op het eigen bedrijf te kunnen aanwenden is, gezien de hoge kosten van mestafzet, sterk in het voordeel. Ook risico-spreiding kan een punt van overweging zijn.

Bij de traditionele buitenhuisvesting van eenden viel de productie-piek in de warmere periode van het jaar (maart t/m oktober) terwijl de consumptie-piek met name in de winter valt (kerstmis). Dankzij de stalhuisvesting van eenden kan er nu het hele jaar door worden geproduceerd en is de aanvoer bij de slachterij gelijkmatiger over het jaar verdeeld.

Bij de buitenhouderij werd een lokaal gefokte, sterke, "rustieke" variëteit van de Peking-eend gebruikt die niet zo snel groeide maar heel goed was aangepast aan de heersende omstandigheden. Bij stalhuisvesting van eenden wordt vooral gebruik gemaakt van in het buitenland gefokte commerciële variëtei-

ten. Deze "zware Peking-eenden" zijn minder bestand tegen ongunstige (b.v. klimatologische) omstandigheden, maar groeien snel bij een relatief laag voerverbruik. Een gemiddeld eindgewicht van 3000 tot 3500 gram op 7 weken leeftijd bij een voerconversie van ca. 2,5 is eerder regel dan uitzondering.

Hoe ziet de huidige stalhuisvesting er in grote lijnen uit ?

De meeste bedrijven mesten vleeseenden in natuurlijk geventileerde daglichtstallen met tarwestro als strooiselmateriaal, voerpannen t.b.v. verstrekking van gepelleteerd twee-fasen-voer en drinknippels t.b.v. waterverstrekking. Een aantal bedrijven houdt eenden op gedeeltelijk of volledig rooster, maar volledig rooster zal in de toekomst, zoals gezegd, niet langer mogelijk zijn (verbod op snavelkappen). Daarnaast is er een toenemend aantal mechanisch geventileerde donkerstallen en worden ook wel open drinkbakken of rondrinkers en voerkisten of -torens toegepast, afhankelijk van de voorkeur en mogelijkheden van de individuele ondernemer.

Bij stalhuisvesting van eenden wordt veelal het zgn. "opschuifstelsel" gehanteerd, waarbij een stal in 2 of 3 ruimten is onderverdeeld. De eerste weken worden de jongen eendjes opgefokt in een goed geïsoleerde opfokstal bij relatief hoge temperatuur en bezettingsgraad, waarna de eenden worden overgeplaatst naar een grotere ruimte waar ze de laatste weken worden gehouden bij lagere temperatuur en lagere bezettingsgraad. Bij dit meerdere-leeftijden-systeem wordt de ruimte optimaal benut en dit is bij een lage bezettingsgraad zoals die in de eendenhouderij gebruikelijk is, economisch het meest verantwoord. Maar ook het "all-in-

all-out"-systeem wordt in toenemende mate toegepast.

Kanttekeningen

De intensieve veehouderij staat in de warme belangstelling van een veelheid aan organisaties zoals: gemeentelijke milieu-diensten, milieu- en consumentenorganisaties, dierenbeschermers, voorlichters en een veelheid aan overheidsdiensten m.b.t. ontwikkeling, controle en handhaving van de diverse regels. Daarnaast uiteraard de "eigen" organisaties zoals landbouwschap en produktschappen en daardoor meegefinancierde organisaties als gezondheidsdiensten en proefstations. Dit houdt in dat er van verschillende kanten en vanuit verschillende invalshoeken naar de intensieve veehouderij wordt gekeken en uiteraard geldt dit ook voor de eendenhouderij.

Dit betekent voor het onderzoek dat we ons niet kunnen beperken tot technisch-economische aspecten van de eendenhouderij, maar dat we in het onderzoek ook de effecten van e.e.a. op de milieubelasting en het dierlijk welzijn moeten vaststellen.

Zo is in 1991 en 1992 door PP onderzoek uitgevoerd naar gedrags- en welzijnsaspecten van verschillende drinksystemen en vloersystemen bij eenden. Hieruit kwamen geen duidelijke gedragsverschillen naar voren bij toepassing van open drinkbakken, drinknippels, drinkcups of rondrinkers. Alleen werd bij drinknippels telkens een lichte groei-achterstand gevonden t.o.v. andere systemen. En hoewel de commercieel gefokte "zwarte Peking-eend" niet erg lijkt op de wilde eend, worden er toch nog steeds kritische geluiden gehoord over de drinkwaterverstrekking "aan deze watervogel". Op een workshop van de Nationale Raad voor Land-

bouwkundig Onderzoek, in juni 1995, is van diverse kanten aangedrongen op nader onderzoek hieromtrent, onderzoek dat in Europees verband zou moeten worden uitgevoerd (en waarvan de resultaten in Europese richtlijnen moeten worden vertaald, en niet alleen in een nationale regelgeving).

Bij het onderzoek aan verschillende vloersystemen kwam naar voren dat volledig rooster niet geschikt is voor (niet gesnauwde) eenden, omdat er dan zeer veel verentrekking optreedt. Op strooiselvloeren valt dit verentrekken erg mee, maar het blijft ongewenst gedrag, zowel uit economisch oogpunt (dons !) als uit welzijnsoogpunt (pijn, ongemak).

Ook m.b.t. voerverstrekking aan eenden en de specifieke behoeften van de eenden op dat vlak, worden regelmatig opmerkingen gehoord. Uit onderzoek is gebleken dat zowel vorm als samenstelling van het voer (en de wijze van aanbieden) gevolgen kunnen hebben voor het meer of minder optreden van verentrekking. Op korte termijn zal onderzoek worden uitgevoerd naar praktisch toepasbare alternatieven m.b.t. voerverstrekking, teneinde het optreden van verentrekken zoveel mogelijk te voorkomen.

Het zal duidelijk zijn dat het bedrijfsleven allereerst geïnteresseerd is in goede productie-resultaten teneinde het dagelijks brood en de noodzakelijke bedrijfsaanpassingen (zoals stallenbouw) te verdienen. Het Praktijkonderzoek eendenhouderij probeert, binnen de marges van de beschikbare middelen en wensen en verlangens van de diverse belanghebbenden, om te komen tot een rendabele eendenhouderij die tevens milieu- en welzijnsvriendelijk is. Dat daarbij compromissen nodig zijn, staat als een paal boven water. Wij kunnen slechts objectieve

gegevens aandragen t.b.v. een weloverwogen besluitvorming op hoger niveau.

Tot besluit

Zoals het er nu naar uitziet, slaagt de eendensector erin om overeind te blijven. Dat betekent dat de stalhuisvesting per 1998 gerealiseerd wordt, bij een ongeveer gelijk blijvende maar geografisch gezien gedecentraliseerde productie. De stalhuisvesting zal in de toekomst voldoende waarborgen kunnen bieden m.b.t. het welzijn van de eenden. Dit aspect is voor de toekomst van groot belang. Hoewel de overgang van buiten naar binnenhuisvesting op lokaal niveau gunstig uitwerkt voor het milieu (minder belasting van grond- en oppervlaktewater), is deze verbetering op regionaal/nationaal niveau minder evident (vervluchtiging en neerslaan van ammoniak uit strooiselmest). Hier zal zeker nog aan gewerkt moeten worden.

Zo wordt binnenkort gestart met onderzoek naar de mogelijke toepassing van een derde-fase voer t.b.v. de laatste weken van de mestperiode. Dit voer zal wellicht minder eiwit kunnen bevatten, met een geringere ammoniakuitstoot tot gevolg.

Alles hangt natuurlijk af van de economische ontwikkelingen. Als er geen geld verdiend wordt, kunnen extra investeringen en onderzoek niet worden betaald. Maar vooralsnog zijn er voldoende mogelijkheden voor de eendenhouderij om zich te ontwikkelen tot een rendabele, relatief dier- en milieuvriendelijke bedrijfstak die positief afsteekt t.o.v. de eendenhouderij in sommige buitenlandse landen waar met name op het gebied van welzijn en milieu vaak minder strenge eisen worden gesteld en mede daardoor de kostprijs lager kan zijn.0

